।। ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ବିବେଚନ ସାରାଂଶ ।।

ଅଧ୍ୟାୟ 15: ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଯୋଗ

2/2 (ଶ୍ଳୋକ 6-20), ଶନିବାର, 28 ଜୁନ୍ 2025

ବିବେଚକ: ଗୀତା ବିଶାରଦ ଡାଃ ଆଶୂ ଗୋୟଲ ଜୀ

ୟୁଟ୍ୟୁବ୍ ଲିଙ୍କ୍: https://youtu.be/Ts7TTSz_5h0

ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ସ୍ୱରୂପ

ଉପକ୍ରମଣିକା -

ଗୀତା ପରିବାରର ମଙ୍ଗଳମୟ ଗୀତ, ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଜନ, ଦୀପ ପ୍ରଜ୍ୱଳନ ଏବଂ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ଚରଣରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ, ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟର ଶେଷାର୍ଦ୍ଧ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ଅଧିବେଶନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଭ କୃପା ଯୋଗୁଁ, ଆମେ ଏତେ ଭାଗ୍ୟବାନ ହୋଇଛୁ ଯେ ଆମେ ଆମର ଜୀବନକୁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା, ଜୀବନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରିବା, ଏହି ଲୋକ ଏବଂ ପରଲୋକରେ ଆମର ଜୀବନକୁ ବିଜୟୀ କରିବା, ଏହାର ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା, ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାର ଆଲୋଚନା ଚିନ୍ତନ, ପଠନ, ଅଧ୍ୟୟନ, ଶ୍ରବଣ ଏବଂ ଏହାର ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ଆମ ଜୀବନରେ ଆଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ।

ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ ଏହା ଆମର ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର, ନା ଏହି ଜନ୍ମରେ ଆମର କିଛି ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ, ନା ଆମର ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ କିଛି ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ ଫଳ ଦେଇଛି କିମ୍ବା ଏହି ଜନ୍ମରେ କୌଣସି ସନ୍ଥ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ କୃପା ଆମ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି, ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଆମର ଭାଗ୍ୟୋଦୟ ହୋଇଛି ଯେ ଆମେ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ପାଇଛୁ।

ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଏକ ଦୃଢ଼ ଭାବନା ରହିବା ଉଚିତ ଯେ ଆମେ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାକୁ ବାଛି ନାହୁଁ, ଆମକୁ ବାଛି ନିଆଯାଇଛି। ମାନବଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତା ଠାରୁ ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ଆଉ କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ନାହିଁ, ଏହା ଗୀତା ପ୍ରେସର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସ୍ୱର୍ଗତ ସେଠ ଜଗଦୟାଲ ଗୋୟଣ୍ଡକା ଗୀତା ଜୀଙ୍କ ପରିଚୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି। କେବଳ ସେ ଏହାକୁ ଲେଖିଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ। ଗତ 5100 ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ, କେବଳ ଭାରତୀୟ ନୁହେଁ ବରଂ ବିଦେଶୀ ଦାର୍ଶନିକମାନେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି। ସାତ ଶହ ଶ୍ଳୋକର ଏହି ହାରରେ ଅସୀମ ରତ୍ନ ରହିଛି। ଗାନ୍ଧୀଜୀ କହୁଥିଲେ ଯେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଚାରିପାଖରେ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖେ, ମୁଁ ମୋ ମାତା ଗୀତା ପାଖକୁ ଯାଏ ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ସେଠାକୁ ଯାଏ, ମୁଁ ପଥ ପାଏ। ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍ ଗୀତାର ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରକୁ ବୁଝିବା ଏବଂ ନିଜ ଜୀବନର ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ, ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କ ପରି ଜଣେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ତାଙ୍କ ମାର୍ଗଦର୍ଶନରେ ଏହି ପୁସ୍ତକର ସତ୍ୟ ଜାଣିବା ଉଚିତ।

ଗତ ସପ୍ତାହରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧର ଆଲୋଚନା ଦେଖିଲୁ। **ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇଛି ଯେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କିପରି ଏକ ଓଲଟା ଓସ୍ତ ଗଛରୁ ଏହି ସମଗ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଧାରଣାକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିଛନ୍ତି।**

ଆମେ ସୁଖଦେବ ଜୀଙ୍କ କାହାଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହାକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲୁ।

ଯଦି ତୁମେ ଭଲ କାମ କର, ତେବେ ତୁମକୁ ଉପର ଯୋନୀରେ ଜନ୍ମ ମିଳେ, ଯଦି ତୁମେ ଖରାପ କାମ କର, ତେବେ ତୁମକୁ ନିମ୍ନ ଯୋନୀରେ ଜନ୍ମ

ମିଳେ, ଯଦି ତୁମେ ଭଲ କାମ କର, ତେବେ ତୁମକୁ ପୁଣି ଥରେ ମାନବ ଜନ୍ମ ମିଳେ। ଏହିପରି, ୮୪ ଲକ୍ଷ ଜନ୍ମରେ ଆମର ଯାତ୍ରା ଅନନ୍ତକାଳରୁ, କୋଟି କୋଟି ବର୍ଷ ଧରି ଚାଲିଆସିଛି। ଏହା କ'ଣ ଏହିପରି ଚାଲିବ?

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଏକ ଉପାୟ ଅଛି, ଯଦି ତୁମେ ଏହି ଉପାୟ ଗ୍ରହଣ କର, ତେବେ ତୁମେ ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇପାରିବ। କାହା ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇପାରିବ?

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଲେ -

असङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्त्वा।

ଆପଣ ଏହି ଉପାୟ ଅନୁଯାୟୀ, ଅସଙ୍ଗର ଶସ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ, ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇପାରିବେ। କାହାଠାରୁ ପୃଥକ ହେବାକୁ ପଡିବ?

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଲେ, ଆସକ୍ତିଠାରୁ ଅସଙ୍ଗତା ଦରକାର। ମୂଳ କଥା ହେଉଛି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅନାସକ୍ତ ହେବା, ତେବେ କି ପ୍ରକାର ସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହେବ? ତାହା ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ଳୋକରେ କହିଥିଲେ-

निर्मानमोहा जितसङ्गदोषा, अध्यात्मनित्या विनिवृत्तकामाः।

ସେମାନେ ମାନ, ମୋହ ଛାଡି ଆସକ୍ତି ଦୋଷ ଜୟ କରି, ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପରେ ନିତ୍ୟସ୍ଥିତ, ସେହି ଜ୍ଞାନୀମାନେ କାମନା ନଷ୍ଟ କରି, ସୁଖ-ଦୁଃଖ ପରି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପରମପଦ ପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତି।

ଷଷ୍ଠ ଶ୍ଳୋକରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ତାଙ୍କର ଠିକଣା କହିଥିଲେ। ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ତୁମେ କେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚିବ? **ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଥିଲେ ଯେ ମୋର ସେହି ସ୍ଥାନ, ପରମଧାମ ସ୍ୱୟଂ ଆଲୋକିତ।**

15.6

ନ ତଦ୍ଭାସୟତେ ସୂର୍ଯୋ, ନ ଶଶାଙ୍କୋ ନ ପାବକଃ।
ଯଦ୍ଗତ୍ୱା ନ ନିବର୍ତନ୍ତେ, ତଦ୍ଧାମ ପରମଂ(ମ୍) ମମ।।୬।।

ସେହି ପରମପଦକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଅଗ୍ନି କେହିହେଲେ ପ୍ରକାଶିତ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଯାହାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଜୀବମାନେ ପୁନର୍ବାର ସଂସାରକୁ ଲେଉଟି ଆସନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହା ମୋର ପରମଧାମ ।

ବିବେଚନା -

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଏଠାରେ ଉପମା ଏବଂ ରୂପକ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି। ଉପମା ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆପଣଙ୍କ କଥାକୁ ସିଧାସଳଖ କହିବା ଯେପରି ସୀତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି, ଯେଉଁଠାରେ କି ରୂପକରେ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି, ଯେପରି ମୋର ପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର, ଏଠାରେ ସନ୍ଦେହ ଅଛି। **ଈଶ୍ୱର ଆଲୋକରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏହା ରୂପକ ଏବଂ ତେଣୁ ଅନାଦି କାଳରୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋକ କଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି।**

ବେଦରେ କୁହାଯାଇଛି -

ତମସୋ ମା ଜ୍ୟୋତିର୍ଗମୟ,

ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଲୋକର ସ୍ୱରୂପ ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଏ।

ତୁଳସୀଦାସ ଜୀ କୁହନ୍ତି -

बंदउँ गुरु पद कंज कृपा सिन्धु नररूप हरि।

महामोह तम पुंज जासु बचन रबि कर निकर॥

ପ୍ରକାଶ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ସମାନାର୍ଥକ ହୋଇଗଲା। ବେଦରେ ଏହାକୁ ଭୃଗୁ ଜ୍ୟୋତି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି, ଇଂରେଜମାନେ ଏହାକୁ ଦିବ୍ୟ ଆଲୋକ

କହିଛନ୍ତି, ମୁସଲମାନମାନେ ଏହାକୁ ନୁର-ଏ-ଇଲାହୀ କହିଛନ୍ତି। ପାର୍ସୀ ଧର୍ମରେ, ଜରାସ୍ଥୁତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି କହିଛନ୍ତି।

କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଯେ ତୁମେ ମୋତେ ସାଂସାରିକ ଉପାଦାନ ସହିତ ବୁଝିପାରିବ ନାହିଁ, ମୁଁ ପଞ୍ଚଭୂତ ବାହାରେ।

ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଚାରି ରୂପକୁ ପୂଜା କରୁ, ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ, ରୂପ, ତାଙ୍କର ଲୀଳା ଏବଂ ତାଙ୍କ ଧାମକୁ ପୂଜା କରୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅଲୌକିକ ରୂପକୁ ବୁଝିପାରୁ।

ମୂଳ କଥା ହେଉଛି ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ଦେବତ୍ୱକୁ ଆଲୋକର ରୂପକ ଦେଇ ବୁଝାଯାଏ। ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ଧାମରେ କୌଣସି ଭୌତିକ ଆଲୋକ ଅଛି, ଏଠାରେ ଆଲୋକର ଭାବ ଅଲୌକିକତାକୁ ବୁଝାଏ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଯେ ସେହି ଧାମରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ, କେହି ଫେରି ଯାଏ ନାହିଁ।

ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଭଗବାନ ଭଜଗୋବିନ୍ଦମରେ ଲେଖିଛନ୍ତି -

पुनरपि जननीं पुनरपि मरणम्

पुनरपि जननीं जठरे शयनम् ।।

ଆମେ ବାରମ୍ବାର ମରନ୍ତି, ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ନିଅନ୍ତି, ବାରମ୍ବାର ମାତୃ ଗର୍ଭରେ ଓଲଟା ଝୁଲି ରୁହନ୍ତି, ଏହି ଯାତ୍ରା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଜନ୍ମ ଧରି ଚାଲିଆସୁଛି, ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କୁହନ୍ତି ଯେ ଯଦି କେହି ଏହି ଯାତ୍ରାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ତେବେ ମୋ ଧାମକୁ ଆସନ୍ତୁ।

15.7

ମମୈବାଂଶୋ ଜୀବଲୋକେ, ଜୀବଭୂତଃ(ସ୍) ସନାତନଃ।
ମନଃ(ଷ୍) ଷଷ୍ଠାନୀନ୍ଦ୍ରିୟାଣି, ପ୍ରକୃତିସ୍ଥାନି କର୍ଷତି।।୭।।

ଏହି ସଂସାରରେ ଜୀବରୂପ ଧାରଣ କରିଥିବା ଆତ୍ମା କେବଳ ମୋର ହିଁ ସନାତନ ଅଂଶ, ମାତ୍ର ସେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ମନ ଓ ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରୁଛି (ନିଜର ମନେ କରୁଛି) ।

ବିବେଚନା -

ଅଦ୍ୱୈତମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଏହା ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶ୍ଳୋକ। ପିଲାଦିନେ ବିବେଚକ ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ବ୍ରହ୍ମଲୀନ ପରମ ପୂଜ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ରାମସୁଖଦାସଜୀ ମହାରାଜଙ୍କ ପ୍ରବଚନ ଶୁଣିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର, ଦୁହେଁ ସର୍ତ ଲଗାଉଥିଲେ ଯେ ଆଜି ସ୍ୱାମୀଜୀ ଏହି ଶ୍ଳୋକ କିମ୍ବା ମାନସରେ ତୁଳସୀଦାସ ଜୀ ଦ୍ୱାରା କୁହାଯାଇଥିବା ଏହି ଚୌପାୟୀ ପାଠ କରିବେ -

ईस्वर अंस जीव अबिनासी। चेतन अमल सहज सुख रासी॥1॥

ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାରେ ଈଶ୍ୱର ଯାହା ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, ସେ ତାହାକୁ ଶ୍ରୀରାମାୟଣରେ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଜୀବନ କାହାଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଜୀବନ୍ତ କରିଥିଲେ।

ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଈଶ୍ୱର କଥା କୁହନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ସେ ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାନ୍ତି। ସେ ଏହାକୁ କରିକି ଦେଖାନ୍ତି। ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତ ଗୀତାରେ ସେ ଯେଉଁ ଶ୍ଳୋକ କହିଛନ୍ତି ତାହା ରାମଚରିତମାନସରେ ମିଳେ।

ହେ ଅର୍ଜୁନ! ଏହି ଜଗତରେ ତୁମେ ଯାହା ଦେଖୁଛ, ତାହା ଏବଂ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଏକ ଅଂଶ। ତୁମେ ମୋଠାରୁ ଅଲଗା ନୁହଁ, ତୁମେ ମୋର ଏକ ଅଂଶ। ଏହି ଶରୀରରେ ଥିବା ଆତ୍ମା ମୋର ଏକ ଅଂଶ। ଯାହା ମନ ଏବଂ ପଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଆକର୍ଷିତ କରେ।

ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ଅଛି, ଗୋଟିଏ ପୁରାତନ(ପ୍ରାଚୀନ) ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ସନାତନ(ଅନନ୍ତ)।

ପୁରାଣକୁ ପୁରାତନ କୁହାଯାଏ ଯାହା ବହୁତ ପୁରୁଣା, ବା ପ୍ରାଚୀନ, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ପୁରୁଣା। ସେମାନଙ୍କର ସମୟକାଳ ଜଣାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ।

ଯାହାର ସମୟକାଳ ଜାଣି ହେବ ନାହିଁ, ସେମାନେ ପୁରାଣ ହୋଇଯାଆନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବହୁତ ପୁରୁଣା।

ଯାହା କେହି ଆରମ୍ଭ କରିନାହାଁନ୍ତି, ଏମିତି ନୁହଁ ଯେ, ଏହା ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଘଟିଛି, ପୂର୍ବରୁ କେବେ ହୋଇନାହିଁ, ତେବେ ତାହା ସନାତନ। କେହି ଏହାକୁ ସ୍ଥାପନ କରିନାହାଁନ୍ତି। ଏହା ସର୍ବଦା ଥିଲା, ସର୍ବଦା ଅଛି ଏବଂ ସର୍ବଦା ରହିବ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କୁହନ୍ତି, ଏହି ଯେଉଁ ଜୀବ ତାହା ସନାତନ, କାରଣ ମୁଁ ମଧ ସନାତନ।

ଆମେ ଯେଉଁ ଗଛ ଦେଖିଲୁ, ତାହାର ମୂଳ ହେଉଛି ପରମେଶ୍ୱର। ସେ ଏହାର ଗଣ୍ଡି ହେବେ। ସେ ଏହାର ପତ୍ର ହେବେ, ସେ ଏହାର ଶାଖା ହେବେ। ସେ ଫଳ, ଫୁଲ ରୂପରେ ବଢ଼ନ୍ତି। ସେହିପରି, ପରମେଶ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ, ବିଭିନ୍ନ ଜୀବରେ, ପଶୁ ଏବଂ ପକ୍ଷୀରେ, ପ୍ରଜାତିରେ, ନଦୀରେ, ପର୍ବତରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି, କେବଳ ପରମେଶ୍ୱର ଅଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ। ଯଦି ସେ ସମାନ, ତେବେ ସେ କାହିଁକି ଭିନ୍ନ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ଆମେ ସ୍ଲାଇଡ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ତିନୋଟି ବିଷୟରେ ବୁଝିବା।

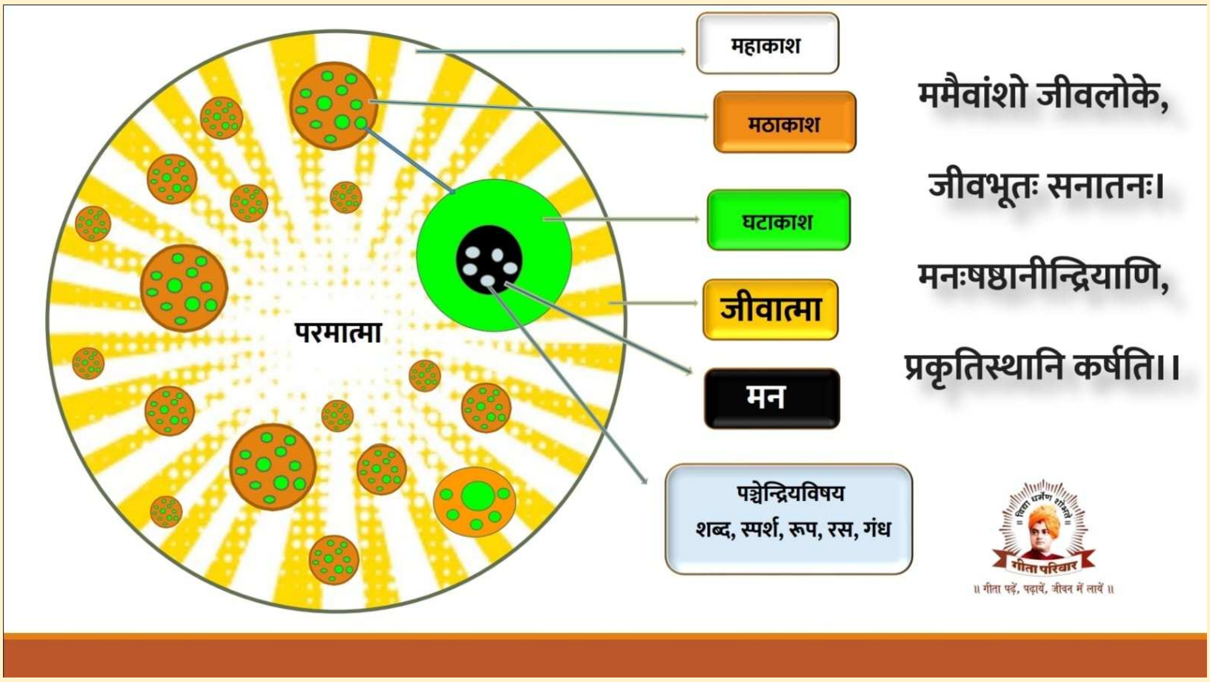

ଶାସ୍ତ୍ରର ଲେଖକମାନେ ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଏକ ଉତ୍ତମ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି - ମହାକାଶ, ମଠାକାଶ ଏବଂ ଘଟାକାଶ।

ମହାକାଶ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆମେ ଯେଉଁ ଘର ଭିତରେ ବସିଛୁ ତାହା ବାହାରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ।

ମୋ ଘର ଭିତରେ ଥିବା ଆକାଶକୁ **ମଠାକାଶ** ଏବଂ ଏକ ଗିଲାସ ଭିତରେ ଥିବା ଆକାଶକୁ **ଘଟାକାଶ** କୁହାଯାଏ।

ମୋ ଘର ବାହାରେ ଏବଂ ଘର ଭିତରେ ବା କୋଠରୀ ଭିତରେ ଥିବା ଆକାଶ (ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ) ଭିନ୍ନ କି ସମାନ? ଚିନ୍ତା କଲେ ଅନୁଭବ ହେବ ଯେ ଏହା ସମାନ କିନ୍ତୁ, ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଘର ବାହାରେ ଏବଂ ଭିତରେ ଥିବା ଆକାଶ ସବୁବେଳେ୍ ସମାନ ଥିଲା। କିନ୍ତୁ, ଆକାଶ ଭିନ୍ନ ଲାଗେ, ଏହାର ଏକ କାରଣ ଏହାର ତାପମାତ୍ରା ଭିନ୍ନ। ଆକାଶ ଭିନ୍ନ ଦେଖାଯିବାର ଅନ୍ୟ ଏକ କାରଣ ଏହାର ପ୍ରକୃତି ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ।

ଯଦି ଗିଲାସ କାଚରେ ତିଆରି, ଏବଂ ଏହା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ତେବେ ମନେହୁଏ ଯେ ଏହାମଧ୍ୟର ଘଟାକାଶ କୋଠରୀର ମଠାକାଶ ସହିତ ମିଶିଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଏକ ଥିଲେ। ସେହିପରି, ଯଦି ଘରର କାନ୍ଥ ପଡ଼ିଯାଏ, ତେବେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଏହାର ମଠାକାଶ ବାହାର ମହାକାଶ ସହିତ ମିଶିଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ଏକ ଥିଲେ।

ସେହିପରି, ଈଶ୍ୱର ଏବଂ ଆମେ ଭିନ୍ନ ନୁହଁ। ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ସମାନ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଂଶ; ଆମେ କେବଳ ଭିନ୍ନ ଦେଖାଯାଉଛୁ, କିନ୍ତୁ ଭିନ୍ନ ନୁହଁ।

ପରମାତ୍ମା ହେଉଛନ୍ତି ମହାକାଶ, ଆମର ଶରୀର ହେଉଛି ମଠାକାଶ ଏବଂ ଏହି ଶରୀର ଭିତରେ ଥିବା ଆତ୍ମା ହେଉଛି ଘଟାକାଶ।

ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି କେନ୍ଦ୍ରରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ହୁଏ, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମେଗାୱାଟର ସେହି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଗ୍ରୀଡ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ ସହରକୁ ଯାଏ। ପୁଣି ଏହା ସହରର ଟ୍ରାନ୍ସଫର୍ମରରୁ ଆମ ନଗରକୁ ଆସେ ଏବଂ ତା'ପରେ ଆମ ଘରକୁ ଆସେ। ଏହା ଆମ ଘରର ମିଟର ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱିଚ୍ ବୋର୍ଡକୁ ଆସେ। ତା'ପରେ ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ଉପକରଣକୁ ସୁଇଚ୍ ଅନ୍ କରୁ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ କାମ କରେ। ଏବେ ଚିନ୍ତାକରି କୁହନ୍ତୁ, ସେହି ସମସ୍ତ ସ୍ୱିଚ୍ ବୋର୍ଡ ଏବଂ ଉପକରଣକୁ ଆସୁଥିବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ କ'ଣ ସମାନ? ମୋ ଘରକୁ ଏବଂ ମୋ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ଘରକୁ ଆସୁଥିବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ କ'ଣ ସମାନ ନା ଭିନ୍ନ? ବିଭିନ୍ନ ସହର ଏବଂ ଘରକୁ ଆସୁଥିବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସମାନ କିନ୍ତୁ ମୋର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିଲ୍ ଏବଂ ମୋ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିଲ୍ ଭିନ୍ନ।

ଏହି ଉଦାହରଣ କହିବାର ଅର୍ଥ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଆତ୍ମା ସମାନ କିନ୍ତୁ ଆମେ ଆମର କର୍ମଫଳ ଅନୁସାରେ ଏହାକୁ ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ ଅନୁଭବ କରୁ।

ସେହିପରି, କର୍ମଫଳ ଭିନ୍ନ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଚେତନାଶୀଳ ରୂପ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସମାନ ରୂପରେ ବିଦ୍ୟମାନ। ଆମେ ଭିନ୍ନ ନୁହଁ, ଆମର କର୍ମ ଏବଂ ହିସାବ ଭିନ୍ନ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଭିନ୍ନ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମେ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ନେଉ। ଆମେ କିପରି ଭିନ୍ନ ହୋଇଯାଉ ଏବଂ କିପରି ଜନ୍ମ ନେଉ? ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଏହାକୁ ଆହୁରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି -

ଆମର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶରୀର ସମାନ ରହିଥାଏ। ନାକ, କାନ, ହାତ, ଗୋଡ ସବୁ ସମାନ ରହିଥାଏ। କିନ୍ତୁ ଚେତନା ଉପାଦାନ, ଯାହାକୁ ଆମେ ପ୍ରାଣ କିମ୍ବା ଜୀବାତ୍ମା ବୋଲି କହିଥାଉ, ତାହା ଶରୀର ଛାଡିଯାଏ।

ସେହି ଚେତନା, ଜୀବାତ୍ମା ଏବଂ ଏହି ମେଘ-ସ୍ଥାନ ମନ ଏବଂ ପାଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ ଜୀବରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ। **ଏହି ପାଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ପାଞ୍ଚଟି ବସ୍ତୁ - ଶବ୍ଦ, ରୂପ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ ଏବଂ ସ୍ୱାଦ ଯୋଗୁଁ, ଏହି ମନ ଜୀବାତ୍ମାକୁ ଶରୀର ସହିତ ବାନ୍ଧି ରଖେ।**

ମନର ସଂସ୍କାର ଏବଂ ପାଞ୍ଚଟି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆମ ସହିତ ଅଶେଷ ଲକ୍ଷ ଜନ୍ମ ଧରି ଲାଗି ରହିଛି।

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଜିନିଷକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜିନିଷକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି। ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଆମର ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ସଂସ୍କାର। ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଜନ୍ମରେ ଆମେ ଯାହା କର୍ମ କରିଥିଲୁ, ସେହି କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଯାହା ଆସକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗ ଗଠନ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ସଙ୍ଗର ଆସକ୍ତି ଅନେକ ଜନ୍ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ସହିତ ରହିଥାଏ। ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୁଅନ୍ତି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନନ୍ତ ଜନ୍ମର ସଂସ୍କାର ଆମ ସହିତ ରହିବ।

15.8

ଶରୀରଂ(ୟ୍ଁ) ଯଦବାପ୍ନୋତି, ଯଚ୍ଚାପ୍ୟୁତ୍କ୍ରାମତୀଶ୍ୱରଃ।
ଗୃହୀତ୍ୱୈତାନି ସଂୟାତି, ବାୟୁର୍ଗନ୍ଧାନିବାଶୟାତ୍॥15.8॥

ବାୟୁ କୌଣସି ଗନ୍ଧ ସ୍ଥାନରୁ ଗନ୍ଧ ବହନ କରି ନେଇଯିବା ପରି ଶରୀରାଦିର ସ୍ୱାମୀ ବୋଲାଉଥିବା ଜୀବାତ୍ମା ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରେ, ସେଠାରୁ ମନସମେତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସାଥିରେ ଧରି ଯେଉଁ ଶରୀର ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ସେଠାକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ବିବେଚନା -

ହେ ଅର୍ଜୁନ! ଯେପରି ବାୟୁ ଗନ୍ଧକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଯାଇଥାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏହି ଜୀବାତ୍ମା ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିବା ସମୟରେ ମନ ସହିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର ସଂସ୍କାରକୁ ନେଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ଶରୀର ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ। ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି, ନା ଆତ୍ମା କିଛି କରିଥାଏ, ନା କରିପାରିବ? ଏହା ଅକର୍ତ୍ତା। ବାସ୍ତବରେ ଏହାର ଗତି ନଥାଏ।

ଏଠାରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି -

ଆପଣ ଯଦି କୌଣସି ଅଳିଆଗଦା ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଇ ଗତି କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ଶହେ- ଦୁଇ ଶହ ଗଜ ଦୂରରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାରି ପାରିବେ। ଅର୍ଥାତ୍, ବାୟୁ ସେହି ଗନ୍ଧକୁ ଆଣି ନାସିକା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଥାଏ। କିନ୍ତୁ, ବାୟୁର ସ୍ୱଭାବ ଏହା ଯେ, ସେ ଏଥିରେ ଲିପ୍ତ ନରହି ଆଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଏ। ବାୟୁ କୌଣସି ବି ଗନ୍ଧ କୁ ସର୍ବଦା ଧାରଣ କରେ ନାହିଁ।

ଜଳରେ ଯେକୌଣସି ରଙ୍ଗ ପଡ଼ିଲେ, ତାହା ସେପରି ହୋଇଯାଇଥାଏ। କିନ୍ତୁ, ବାୟୁ ଅଧିକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଙ୍ଗ ଧାରଣ କରିପାରି ନଥାଏ। ବାୟୁ ସର୍ବଦା ନିର୍ଲିପ୍ତ, ସେ କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ।

ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଏହି ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସହ ଆସକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମର କର୍ମଫଳକୁ ଏକ ଶରୀରରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଶରୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଯାଏ।

ଆମ୍ଭେ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ଯେଉଁ କର୍ମରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥାନ୍ତି, ଆତ୍ମା ତାହାର ସ୍ମୃତି, ସଂସ୍କାର, କର୍ମଫଳ, ପାପ, କାରଣ ଶରୀର ରୂପରେ ଏକ ଯୋନିରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଯୋନି, ଅନ୍ୟ ଶରୀରକୁ ଯୋଡି ହୋଇ ହୋଇ ଚାଲିଯାଏ।

ଆତ୍ମା ସେଗୁଡିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥାଏ। ବାୟୁ ପରି ଆତ୍ମା ମଧ୍ୟ ନିର୍ଲିପ୍ତ। ଏମାନେ ବାହକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି, କେବଳ ଭୂତ(ଦେହ) ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି।

ପୁରାତନ ଗୃହର ବାସନା, କର୍ମଫଳ ଆଦି ନେଇ ନୂତନ ଗୃହ ପ୍ରବେଶ କରିଥାନ୍ତି। କିପରି ଯାଆନ୍ତି? ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ କହୁଛନ୍ତି -

यं यं वापि स्मरन्भावं त्यजत्यन्ते कलेवरम्।

15.9

ଶ୍ରୋତ୍ରଂ(ଞ୍) ଚକ୍ଷୁଃ(ସ୍) ସ୍ପର୍ଶନଂ(ଞ୍) ଚ, ରସନଂ(ଙ୍) ଘ୍ରାଣମେବ ଚ।
ଅଧିଷ୍ଠାୟ ମନଶ୍ଚାୟଂ(ୱ୍ଁ), ବିଷୟାନୁପସେବତେ॥15.9॥

ଏହି ଜୀବାତ୍ମା ମନର ସହାୟତାରେ ହିଁ କର୍ଣ୍ଣ, ଚକ୍ଷୁ, ତ୍ୱକ୍, ଜିହ୍ୱା ଓ ନାସିକା ଦ୍ୱାରା ବିଷୟଗୁଡିକୁସେବନ କରେ ।

ବିବେଚନା -

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ କହୁଛନ୍ତି, ଏମାନେ ଶରୀର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଚାଲିଥାନ୍ତି। ଘଟ(ଶରୀର) ର ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିନାଶ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲିଥାଏ। ଯେପରି ଆମ୍ଭେ ପ୍ରତିଦିନ ବସ୍ତ୍ର(ପରିଧାନ) ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥାନ୍ତି।

ଆମ୍ଭେ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ବିଷୟ - ବାସନା, କାମନା, ଇଚ୍ଛା, ସ୍ପୃହା, ତୃଷ୍ଣା, ଆଶା ଆଦି ପୂରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାରମ୍ବାର ଶରୀର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥାନ୍ତି। ଗୋଟିଏ ଜନ୍ମରେ ସମସ୍ତ କାମନା ପୂରଣ ହୋଇ ନଥାଏ, କେବଳ ତୀବ୍ର ଅଭିଳାଷ ହିଁ କିଛି ମାତ୍ରାରେ ପୂରଣ ହୋଇଥାଏ, ଅନ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ।

ଶ୍ରୀ ରାମଚରିତ ମାନସରେ କୁହାଯାଇଛି - ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ଯୋନି ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଦେବତା ଗଣ ମଧ୍ୟ ଲାଳାୟିତ ରହନ୍ତି।

ଏଠାରେ, **ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ।**

ଶ୍ରୋତ୍ର - ଏହାର ବିଷୟ ହେଉଛି ଶବ୍ଦ। ଏହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ନାମ କର୍ଣ୍ଣ।

ହରିଣର ଗତି ଅତି ତୀବ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ଚିତାବାଘ ଚାଳିଶି ଥର ପ୍ରୟାସ କରିବାପରେ ହିଁ ତାକୁ ଶିକାର କରିପାରେ। କିନ୍ତୁ, ଏପରି ହରିଣକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଅତି ସହଜରେ କାବୁ କରି ନେଇପାରେ। ସେ ତାର ଶ୍ରୁତି (କର୍ଣ୍ଣ) ଦ୍ୱାରା ବିଷୟାସକ୍ତ ହୋଇ ଶିକାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଏ। ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗୀତ(ଧୂନ୍) ରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ସେ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିଥାଏ।

ଚକ୍ଷୁ - ଏହାର ବିଷୟ ରୂପ, ଦୃଶ୍ୟ। ରାତିରେ ଉଡୁଥିବା ପତଙ୍ଗ ଏହି ରୂପ ଦ୍ୱାରା ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ପ୍ରାଣ ହରାନ୍ତି। ସାରା ରାତି ଆଲୋକ ଉତ୍ସ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ସମସ୍ତେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରନ୍ତି। ଏହିପରି ଦୃଶ୍ୟର ମୋହ ରେ ପଡ଼ି ବାରମ୍ବାର ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି।

ସ୍ପର୍ଶ - ଏହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତ୍ୱଚା। ସଂସାରର ସବୁଠାରୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରାଣୀ ହାତୀ, କିନ୍ତୁ ସ୍ପର୍ଶର ମୋହରେ ପଡ଼ି ସେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ହରାଏ। ହାତୀ କୁ କାବୁ କରିବା ପାଇଁ ଶିକାରୀ ଅମାବାସ୍ୟା ରାତିରେ ଏକ ଗର୍ତ୍ତ ଖୋଳି ଭିତରେ ପଞ୍ଜୁରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାଏ। ଗର୍ତ୍ତଟିକୁ ଢାଙ୍କି ଦିଆଯାଇଥାଏ। ଠିକ୍, ଏହାର ପୃଷ୍ଠ ଭାଗରେ ମାଈହାତୀର ଅବିକଳ ଚିତ୍ର ଲଗାଇ ସେଥିରେ ତାର ଗୋବର ଲଗା ଯାଇଥାଏ। ତତ୍ପରେ ମାଈ ହାତୀର ସ୍ୱର ଥିବା କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧ୍ୱନିବାଦ କରାଯାଏ, ହାତୀଟି ଏହା ଶୁଣି ସେହି ଦିଗରେ ଦୌଡ଼ି ଥାଏ।

ଅମାବାସ୍ୟା ରାତିରେ ସେହି ଚିତ୍ରଟି ତାକୁ ପ୍ରକୃତ ମାଈ ହାତୀ ପରି ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥାଏ। ନିକଟକୁ ଆସି ଗୋବର ବାସ୍ନା ଆଘ୍ରାଣ କରି ସେ ନିଶ୍ଚିତ ହୁଏ ଯେ ସେ ମାଈହାତୀ ନିକଟରେ ଅଛି। ତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ଲୋଭରେ ସେ ଗର୍ତ୍ତ ରେ ପଡ଼ି ପଞ୍ଜୁରୀରେ ବନ୍ଦୀ ହୁଏ । ସେଠାରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ରେ ଛଟପଟ

ହୋଇ ଗର୍ଜନ କରେ ଓ ସେଠାରୁ ମୁକୁଳିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରି କ୍ଷତାକ୍ତ ହୁଏ। ପରିଶେଷରେ ଥକି ଯାଇ ଗର୍ଜନ ବନ୍ଦ କରେ।

ତିନି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକାରୀ(ପ୍ରଶିକ୍ଷକ) ତା ନିକଟକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ। କ୍ଷୁଧା, ତୃଷାରେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ସେ ହତାଶ ହୁଏ। ଚତୁର୍ଥ ଦିନରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ ସେଠାକୁ ଯାଇ ତାକୁ ଖାଦ୍ୟ ପୁଡିଆ ଦିଅନ୍ତି। ଏହିପରି ଖାଦ୍ୟ ଆଶାରେ ସେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ। ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପାଖରୁ କଦଳୀ ପାଇ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଏ। ପୁନର୍ବାର ଅନ୍ୟ ଦିନ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ ତାକୁ ଖାଦ୍ୟ ନ ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ଶାରୀରିକ କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି। ବିଭିନ୍ନ ସାଙ୍କେତିକ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରି କ୍ରମଶଃ ଆଠ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଶଳ ତାଲିମ ଦିଅନ୍ତି। ସଙ୍କେତ ବୁଝିବା ପରେ ହିଁ ଖାଦ୍ୟ ମିଳିବ ବୋଲି ବୁଝିପାରି ସେ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ ଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ଶାରୀରିକ କୌଶଳ (ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ) ଶିଖିଯାଏ। ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନ ହାତୀଟି ସମସ୍ତ କୌଶଳ ରେ ଦକ୍ଷ ହୋଇଯାଇଥାଏ। ଶେଷ ଦିନ ପ୍ରଶିକ୍ଷକ ହାତୀର ଶୁଣ୍ଢ ଟିକୁ ଧରି ସେହି ଗର୍ତ୍ତକୁ ଓହ୍ଲାଏ, ତା କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ଲେପ ଲଗାଏ, ତାକୁ ସ୍ନେହର ସହ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ତା ଉପରେ ବସି ପୁଣି ବାହାରକୁ ଚାଲିଆସେ। ସାତ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ହାତୀ ଜଙ୍ଗଲ ର ସବୁଠାରୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରାଣୀ ରୂପେ ଦମ୍ଭ ଦେଖାଉଥିଲା, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସଙ୍କେତ ଓ ସ୍ନେହ ଆଦର ପାଇ ସାରାଜୀବନ ପାଇଁ ଦାସ ହେବାକୁ ବିବସ ହୋଇଗଲା। ଏପରି ଭାବେ ସ୍ପର୍ଶର ଆକର୍ଷଣରେ ତା ଜୀବନ ଦୁର୍ବିସହ ହୋଇଯାଏ।

ସ୍ୱାଦ: ଏହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଜିହ୍ୱା। ଏହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଟିର ଆକର୍ଷଣ ମଧ ଭୟଙ୍କର। ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ମତ୍ସ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଅନ୍ତି। ଏକ ଛୋଟ ଅଟାଗୁଳା(ଖାଦ୍ୟ) ର ଆକର୍ଷଣ ରେ ଧୀବରର ବନିଶୀ କଣ୍ଟାରେ ଫସିଥାଏ। ଏପରି ସ୍ୱାଦେନ୍ଦ୍ରିୟର ଆକର୍ଷଣରେ ସେ ନିଜ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥାଏ।

ଘ୍ରାଣ: ଏହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ହେଉଛି ନାସିକା। ଏଠାରେ ଭ୍ରମରର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଯାଇଥାଏ। ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ୍ ଏହି ଭ୍ରମରକୁ ଏପରି ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ଯେ କି, ବୃହତ୍କାୟ ବୃକ୍ଷ ରେ ଛେଦ କରି ସେଥିରେ ନିଜର ବସା ବାନ୍ଧି ରହିଥାଏ। କିନ୍ତୁ, ସେ ଗନ୍ଧର ଆକର୍ଷଣରେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିଥାଏ। ପୁଷ୍ପ ର ପରାଗ ଓ ଗନ୍ଧ ତାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟ। ପ୍ରାତଃ ସମୟରେ କମଳ ପୁଷ୍ପ ଉପରେ ବସି ରହେ, ଦିନ ସାରା ଗନ୍ଧ ଆହରଣ କରେ। ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କମଳର ପାଖୁଡ଼ା ବନ୍ଦ ହୋଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଗନ୍ଧର ଆକର୍ଷଣରେ ସେ ତା ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ଆସିପାରେ ନାହିଁ। ପାଖୁଡ଼ାକୁ କାଟି ବାହାରକୁ ଆସିବାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥାଇ ମଧ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆକର୍ଷଣରେ ରହି ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡେ।

ଶବ୍ଦର ଆକର୍ଷଣରେ ହରିଣ, ରୂପରେ ପତଙ୍ଗ, ସ୍ପର୍ଶରେ ହାତୀ, ସ୍ୱାଦରେ ମତ୍ସ୍ୟ ତଥା ଗନ୍ଧରେ ଭ୍ରମର ନିଜ ନିଜର ପ୍ରାଣ ହରେଇ ଥାନ୍ତି। ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ର ଆକର୍ଷଣରେ ଏମାନେ ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗନ୍ତି, କଳ୍ପନା କରନ୍ତୁ - ମନୁଷ୍ୟ, ଯେ କି ପଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଆକର୍ଷଣରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଥାଏ, ତାର ଅବସ୍ଥା କଣ ହେଉଥିବ?

ଏପରି ପଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ପ୍ରବଳ ଆକର୍ଷଣ ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ଆବାଗମନ ଚକ୍ରରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ।

15.10

ଉତ୍କ୍ରାମନ୍ତଂ(ମ୍) ସ୍ଥିତଂ(ୱଁ) ବାପି, ଭୁଞ୍ଜାନଂ(ୱଁ) ବା ଗୁଣାନ୍ୱିତମ୍।
ବିମୂଢା ନାନୁପଶ୍ୟନ୍ତି, ପଶ୍ୟନ୍ତି ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁଷଃ॥15.10॥

ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଜୀବାତ୍ମା ଶରୀର ଛାଡି ଯାଉଥିଲେ ମଧ, ଅନ୍ୟ ଶରୀରରେ ସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲେ ମଧ ଅଥବା ବିଷୟ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲେ ମଧ ତାହାର ବାସ୍ତବ ସ୍ୱରୂପକୁ ମୂଢ ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁସମ୍ପନ୍ନ ଜ୍ଞାନୀ ମନୁଷ୍ୟ ହିଁ ଜାଣନ୍ତି ।

ବିବେଚନା -

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହୁଛନ୍ତି, ହେ ଅର୍ଜୁନ! ଜୀବାତ୍ମାର ତିନୋଟି ଅବସ୍ଥା ଅଛି। ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥା ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିବା ପରେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଶରୀର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ତୃତୀୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶରୀରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ। ମୁଁ ଏହି ତିନୋଟି ଅବସ୍ଥା କାଳରେ, କେଉଁ ସ୍ଥିତିରେ ରହେ, ତାହା କେବଳ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଜାଣନ୍ତି।

गुरु बिन ही न ज्ञान ज्ञान बिना होई ना वैराग्य ।

(ଗୁରୁ ବିନା କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ, ଜ୍ଞାନ ବିନା କୌଣସି ବୈରାଗ୍ୟ ନାହିଁ।)

ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱରୂପ କେବଳ ସେତେବେଳେ ଦେଖିଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଭଗବାନ ତାଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ। ସେହିପରି, ଗୁରୁ ବିନା ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ କାରଣ ଯାହାର ଜ୍ଞାନ ଜାଣିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି ସେ ହିଁ କେବଳ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ପାରିବେ।

15.11

ଯତନ୍ତୋ ଯୋଗିନଶ୍ଚୈନଂ(ମ୍), ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟାତ୍ମନ୍ୟବସ୍ଥିତମ୍।
ଯତନ୍ତୋଽପ୍ୟକୃତାତ୍ମାନୋ, ନୈନଂ(ମ୍) ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟଚେତସଃ।।୧୧।।

ପ୍ରଯତ୍ନଶୀଳ ଯୋଗୀମାନେ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ପରମାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ତଃକରଣଯୁକ୍ତ ଅବିବେକୀ (ଅଜ୍ଞାନୀ) ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ଯତ୍ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବିବେଚନା -

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କୁହନ୍ତି, ପ୍ରୟାସ କରିବା ଜରୁରୀ କିନ୍ତୁ କେବଳ ପ୍ରୟାସ କରି ମୋତେ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ଆମେ ଆମ ଚାରିପାଖରେ ଦେଖୁଛୁ ଯେ ଲୋକମାନେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଧରି ଗୀତାଜୀ ପାଠ କରୁଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱଭାବରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ। ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ତିନି ଘଣ୍ଟା ପୂଜା କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ଫୁଟ ଭୂମି ପାଇଁ ନିଜ ଭାଇ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୋର୍ଟମାମଲା ରୁଜୁ କରନ୍ତି। ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଚାରି ଘଣ୍ଟା ନାମ ଜପ କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କ୍ରୋଧିତ ହେଉଥାନ୍ତି। ପ୍ରତିଦିନ ଏସବୁ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଭାବରେ ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା,ଏହା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କୁହନ୍ତି ଯେ ସ୍ୱଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ କଥା। ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ'ହେଇଥାଏ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ସାଧନାରୁ କୌଣସି ସଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ। ଏପରି ମହାପୁରୁଷ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଏକ ଲକ୍ଷ ନାମ ଜପ କରନ୍ତି, କେତେକ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ମଧ୍ୟ। ଆଠରୁ ବାର ଘଣ୍ଟା ନାମ ଜପ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନ'ଥାଏ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କୁହନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ତଃକରଣର ଶୁଦ୍ଧତା, ପବିତ୍ରତା ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ କଥା। 'କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ ଏବଂ କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ,' ଏହାର ବିବେଚନାରେ ସାଧନା ପରିପକ୍ୱ ହୁଏ। ଯଦି ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମନେ ରଖା ନ ଯାଏ, ତେବେ ସାଧନାର କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏନାହିଁ।

"ମୁଁ ଜପ କରିପାରେ, ଏତେ ପୂଜା କରିପାରେ," ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ଜରୁରୀ, କିନ୍ତୁ ସେହି ସମୟରେ ବିବେକର ଶୁଦ୍ଧତା, ପବିତ୍ରତା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ।

"ମିଛ କହି ଚାଲିବା, ଠକି ଚାଲିବା, ଘୃଣା କରି ଚାଲିବା ଇତ୍ୟାଦି ବୀପରିତ ସ୍ୱଭାବ ଥିଲେ, କେହି କ'ଣ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପାଇବେ! ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହୁଛନ୍ତି, ପ୍ରୟାସ କରି ହୃଦୟରୁ ଅଶୁଦ୍ଧି, ମଇଳା ବାହାର କରିବାକୁ ପଡିବ, ନଚେତ୍ ଈଶ୍ୱର ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା ନାହିଁ। ଯେତେବେଳେ ବିବେକ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଈଶ୍ୱର ସାମ୍ନାରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୋଇ ନ'ଥାନ୍ତି। ଏହି ମିଛ, ପ୍ରତାରଣା, ଲୋଭ, କାମନା, ଆସକ୍ତି, ଘୃଣା ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ବିବେକର ଅଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା। ଏହି ଅଶୁଦ୍ଧି ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଆମେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପାଇପାରିବା ନାହିଁ।

15.12

ଯଦାଦିତ୍ୟଗତଂ(ନ୍) ତେଜୋ, ଜଗଦ୍ଭାସୟତେଽଖିଲମ୍।
ଯଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରମସି ଯଚ୍ଚାଗ୍ନୌ, ତତ୍ତେଜୋ ବିଦ୍ଧି ମାମକମ୍।।୧୨।।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଯେଉଁ ତେଜ ସମଗ୍ର ଜଗତକୁ ଆଲୋକିତ କରୁଛି ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ତଥା ଅଗ୍ନିରେ ଯେଉଁ ତେଜ ରହିଛି, ତାହା ମୋର ତେଜ ବୋଲି ଜାଣ ।

ବିବେଚନା -

ଶ୍ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ବାର, ତେର ଏବଂ ଚଉଦର ମହତ୍ତ୍ୱ ଅତୁଳନୀୟ ଅଟେ। ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ସ୍ୱୟଂକୁ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି। ଏହାକୁ କଳ୍ପନା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏହା ରୋମାଞ୍ଚ ପ୍ରଦାନ କରେ। ଶ୍ରୀଭଗବାନ କହୁଛନ୍ତି," ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବିବେକର ଶୁଦ୍ଧିକରଣ ହେଲେ କ'ଣ ହାସଲ ହୁଏ ବୁଝନ୍ତୁ" ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ତିନୋଟି ଉଦାହରଣ ଦେଇଛନ୍ତି - ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଅଗ୍ନି।

ଅଗ୍ନିର ଦହନ ଶକ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକାଶ ଶକ୍ତି ଅଛି।

ପ୍ରଥମେ ଦେଖିବା ଦହନ ଶକ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଅଗ୍ନି ପାଖକୁ ଯାଉ, ଆମେ ଏହାର ଉଷ୍ଣତା ବା ଉତ୍ତାପ ଅନୁଭବ କରୁ। ଅଗ୍ନିର ଆକାର ଯେତେ ବଡ଼, ସେତେ ଅଧିକ ଉତ୍ତାପ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନିରେ କେବଳ ଆଲୋକ ଥାଏ। ଯଦି ସେହି ଅଗ୍ନି ଯଦି ପାଖରେ ଅଛି ତେବେ ଆଲୋକ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୁଏ।

ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନିରେ ଉଭୟ, ଆଲୋକ ଓ ଉଷ୍ଣତା ଅଛି।

ଯେପରି ଯଦି ଏକ ଗ୍ୟାସ ଜଳାଯାଏ, ତେବେ ସେଥିରେ ଆଲୋକ କମଥାଏ କିନ୍ତୁ ବହୁତ ଉତ୍ତାପ ଥାଏ। ଆମେ ସେ ଆଲୋକରେ ପଢ଼ିପାରିବା ନାହିଁ। ଏଥିରେ ଦାହକ ଶକ୍ତି ପ୍ରଚୁର ଅଛି କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଆଲୋକ ନାହିଁ।

ଚନ୍ଦ୍ରର ଆଲୋକରେ ପଢ଼ିପାରିବା କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ରୋଟି ରାନ୍ଧି ପାରିବା ନାହିଁ, ଏହାର ଦାହକ ଶକ୍ତି ନାହିଁ,ଏହା ଶୀତଳ। ଚନ୍ଦ୍ରର ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରକାଶ ଶକ୍ତି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏହା ଜଳେ ନାହିଁ।

ସୂର୍ଯ୍ୟର ଆଲୋକରେ ଆଲୋକ ସହିତ ଜଳିବା ଶକ୍ତି ମଧ ଅଛି। ଯଦି ଆମେ ଏହା ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆ ହେବା, ତେବେ ଆମର ଚର୍ମ ଜଳିଯିବାର ଅନୁଭବ ଆଣିବ।

ଶ୍ରୀଭଗବାନ କୁହନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କର ଜ୍ଵଳନ୍ତ ଶକ୍ତି ଅଛି, ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ଶକ୍ତି ଅଛି ଏବଂ ଯାହାଙ୍କର ଉଭୟ ଅଛି, ସେ ସମସ୍ତ ତିନୋଟି ଅବସ୍ଥା ମୋର ଶକ୍ତିରୁ ଜାତ।

ତେବେ, ଏହି ଅନ୍ତଃକରଣ ପବିତ୍ରତାରେ ଯାହା ଦେଖାଯାଏ, ତାହା କ'ଣ ଏହି ସଂସାରର ବାହାରର ପ୍ରକାଶ ବା ଆଲୋକ?

15.13

ଗାମାବିଶ୍ୟ ଚ ଭୂତାନି, ଧାରୟାମ୍ୟହମୋଜସା।
ପୁଷ୍ଣାମି ଚୌଷଧୀଃ(ସ୍) ସର୍ବାଃ(ସ୍), ସୋମୋ ଭୂତ୍ୱା ରସାତ୍ମକଃ।।୧୩।।

ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ମୋର ଶକ୍ତି ଦ୍ବାରା ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଧାରଣ କରୁଛି ଏବଂ ମୁଁ ହିଁ ରସମୟ ଚନ୍ଦ୍ରରୂପରେ ସମସ୍ତ ଔଷଧିକୁ (ବନସ୍ପତିକୁ) ପରିପୁଷ୍ଟ କରୁଛି ।

ବିବେଚନ -

ଏଠାରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଶକ୍ତିର ସ୍ୱରୂପ ଭାବରେ ଅବତରଣ କରିଛନ୍ତି। ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ପୃଥିବୀରେ ଅବତରଣ କରେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଜୀବାତ୍ମା ଉପାଦାନକୁ ଧାରଣ କରେ। ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଏକ ବିହନ ବୁଣୁ, ସେଥିରୁ ଏକ ଗଛ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ। ଯଦି ଆମେ ଏକ ଅଣୁବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ମାଧମରେ ବିହନକୁ ଦେଖୁ, ତେବେ ଗଛଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଭୂମିଗତ କରିଦେଲେ,ସେଥିରୁ ଏକ ଗଛ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ସେଥିରୁ ହଜାର ହଜାର ଫୁଲ ଫଳ ଏବଂ ପୁଣି ହଜାର ହଜାର ବିହନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ। ଏହା କିପରି ସମ୍ଭବ ହୁଏ? ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରବେଶ କରି, ପରମାତ୍ମା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପୁଷ୍ଟ କରାନ୍ତି। ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଗ୍ନି ଶକ୍ତି ସହିତ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶୀତଳତା ସହିତ ମଧ ଔଷଧକୁ ପୋଷଣ କରନ୍ତି।

ଫସଲ କେବଳ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଯଦି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶକ୍ତି ପାଇ ନଥାଏ, ତେବେ ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ। ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉତ୍ତାପ ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଲୋକ ପାଇଲେ ହିଁ ଫସଲ ପୁଷ୍ଟିକର ହୋଇଥାଏ। ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି, ସେ ଔଷଧକୁ ମଧ ପୁଷ୍ଟ କରାନ୍ତି।

15.14

ଅହଂ(ୱଁ) ବୈଶ୍ୱାନରୋ ଭୂତ୍ୱା, ପ୍ରାଣିନାଂ(ନ୍) ଦେହମାଶ୍ରିତଃ।

ପ୍ରାଣାପାନସମାୟୁକ୍ତଃ(ଫ୍), ପଚାମ୍ୟନ୍ନଂ(ଞ୍) ଚତୁର୍ବିଧମ୍॥15.14॥

ସକଳ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଶରୀରରେ ରହୁଥିବା ମୁଁ ପ୍ରାଣ ଓ ଅପାନ ଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ବୈଶ୍ୱାନର ଅଗ୍ନିରୂପ ହୋଇ ଚାରିପ୍ରକାର ଅନ୍ନ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରୁଛି ।

ବିବେଚନା -

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଯାହା ମହାକାଶରୁ ମଥାକାଶ ଏବଂ ମଥାକାଶରୁ ଘଟାକାଶକୁ ଯାଇ ଜୀବନ ରୂପରେ ବ୍ୟାପିଥାଏ, ତାହା ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଔଷଧ ରୂପରେ ବର୍ଷା ହୁଏ ଏବଂ ବନସ୍ପତି ଉଦ୍ଭିଦର ଜୀବନ ହୋଇ ଆମ ଶରୀରକୁ ପୁଷ୍ଟି କରାଇଥାଏ।

ତିନି ପ୍ରକାରର ଅଗ୍ନି ଅଛି - ବଡବାଗ୍ନି, ଦାବାଗ୍ନି, ଜଠରାଗ୍ନି। ବଡବାଗ୍ନି ହେଉଛି ସମୁଦ୍ରର ଅଗ୍ନି, ଦାବାଗ୍ନି ହେଉଛି ଜଙ୍ଗଲର ଏବଂ ଜଠରାଗ୍ନି ହେଉଛି ପେଟର ଅଗ୍ନି।

ଯଦି ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ଭୋଜନରେ କେବଳ ଆଇସ୍କ୍ରିମ୍ ଖାଇଛନ୍ତି, ଯାହାର ତାପମାତ୍ରା ମାଇନସ୍ ଚୌତ୍ରିଶ ଡିଗ୍ରୀ, କିନ୍ତୁ ମଳତ୍ୟାଗ ସମୟରେ ମଳ ଗରମ ବାହାରିବ। ଏହା ଜଠରାଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଏପରି ଘଟିଥାଏ। ଜୈନମାନଙ୍କର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ନ ଖାଇବା ପାଇଁ ଏକ ସୁନ୍ଦର ନିୟମ ଅଛି। ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ସହିତ ଜଠରାଗ୍ନି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଥାଏ କିନ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସହ ଏହା ଧୀର, ଶୀତଳ ହେବାକୁ ଲାଗେ। ଆୟୁର୍ବେଦ ଅନୁସାରେ ରାତିରେ ଖାଇବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ, ଏଲୋପାଥି କୁହନ୍ତି ରାତିରେ କମ୍ ଖାଅ, ଜୈନମାନେ ଆଦୌ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ। ରାତିରେ ଯଥାସମ୍ଭବ କମ୍ ଖାଇବା ଉଚିତ୍। ଏବେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ସ୍ଥୂଳରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମକୁ ଯାଆନ୍ତି।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଏବେ **ଚାରି ପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ ବିଷୟରେ କହିଛନ୍ତି - ଭକ୍ଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ଏବଂ ଚୋଷ୍ୟ।** ଉକ୍ତ ପ୍ରଣାଳୀ ଖାଦ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ହଜମ କରାନ୍ତି।

ଭକ୍ଷ୍ୟକୁ ଚୋବାଇ ଖିଆଯାଏ, ଲେହ୍ୟକୁ ଚାଟି ଚାଟି ଖିଆଯାଏ, ପେୟକୁ ପାନ କରି ଖିଆଯାଏ ଏବଂ ଚୋଷ୍ୟକୁ ଚୁଷି ଚୁଷି ଖାଇବାକୁ ହେଇଥାଏ। ଖାଦ୍ୟକୁ କେବଳ ଏହି ଚାରି ପ୍ରକାରରେ ଖାଇବାକୁ ହେଇଥାଏ,ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତିତ କୌଣସି ପଞ୍ଚମ ଉପାୟ ନାହିଁ।

ଏହି ଘଟାକାଶ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଚିନ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ। ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ଉଦାନ, ବ୍ୟାନ ଏବଂ ସମାନ, ଏହିପରି ପାଞ୍ଚ ପ୍ରାଣ ଅଟେ। ନାଗ, କୂର୍ମ, ଦେବଦତ୍ତ, କୃକଳ ଏବଂ ଧନଞ୍ଜୟ - ଏହାର ପାଞ୍ଚ ଉପ-ପ୍ରାଣ ଅଟେ।

15.15

ସର୍ବସ୍ୟ ଚାହଂ(ମ୍) ହୃଦି ସନ୍ନିବିଷ୍ଟୋ,
ମତ୍ତଃ(ସ୍) ସ୍ମୃତିର୍ଜ୍ଞାନମପୋହନଂ(ଞ୍) ଚ।
ବେଦୈଶ୍ଚ ସର୍ବୈରହମେବ ବେଦ୍ୟୋ,
ବେଦାନ୍ତକୃଦ୍ୱେଦବିଦେବ ଚାହମ୍।।୧୫।।

ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ହୃଦୟରେ ବିରାଜମାନ । ମୋ ଠାରୁ ହିଁ ସ୍ମୃତି, ଜ୍ଞାନ ଓ ଅପୋହନ (ସଂଶୟାଦି ଦୋଷ ନାଶ କାର୍ଯ୍ୟ) ହୁଏ । ମୁଁ ସମସ୍ତ ବେଦର ଜ୍ଞେୟ ତତ୍ତ୍ୱ । ସମସ୍ତ ବେଦର ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଏବଂ ବେଦର ଜ୍ଞାତା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ।

ବିବେଚନା -

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବାସ କରେ। ସେଥିପାଇଁ ଆମେ କହିଥାଉ, ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି।

स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं(ञ्)

ସ୍ମୃତିର୍ଜ୍ଞାନମପୋହନଂ

- ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ତିନୋଟି କଥା କୁହନ୍ତି - ସ୍ମୃତି, ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଅପୋହନ।

- ସ୍ମୃତି ଅର୍ଥ ହେଉଛି ପୁରୁଣା ଅନୁଭବକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଆମେ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣିଛୁ, ତାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରେଇବା।
- ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆମେ ଯାହା ନୂଆ ଶିଖୁ ବା ଯାହା କିଛି ନୂଆ ଶିଖିବାକୁ ଯାଉ ଯଥା:- ବିବେଚନରେ ଆମେ କିଛି ନୂଆ ଶିଖୁଛୁ ଯାହା କି ଆମେ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ନ ଥିଲୁ।
- ଅପୋହନର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ନୂତନ ଏବଂ ପୁରାତନ ସନ୍ଦେହ ବା ଦ୍ୱିବିଧାର ଦୂରୀକରଣ।

ଯେଉଁ ସାଧକମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତି ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ଦୃଢ଼, ସେମାନଙ୍କର ଅପୋହନ ବା ଦୂରୀକରଣ ଶକ୍ତି ଦୃଢ଼, ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଏବଂ ବୁଝିବାର ଶକ୍ତି ବିକଶିତ ଥାଏ। ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ବିଷୟରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନ'ଥାଏ, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ମଧ୍ୟ ରହିଥାଏ। ଯାହା ମନରେ ଯେତେ ବେଶି ସ୍ପଷ୍ଟତା ଅଛି, ସେମାନେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଅପୋହନ ବା ଦୂରୀକରଣର ଶକ୍ତି ସେତେ ଅଧିକ ପାଇଛନ୍ତି। ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ବେଶି ସ୍ପଷ୍ଟତା ଅଛି, ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ ଈଶ୍ୱର ସଚେତନତାର ତାଙ୍କ ଭିତରେ ସେତେ ବେଶି ଜାଗ୍ରତ ନିବାସ ଅଛି।

ସମସ୍ତ ବେଦଭିତରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ। ବେଦାନ୍ତର ସ୍ରଷ୍ଟା ଏବଂ ବେଦଜ୍ଞ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ।

15.16

ଦ୍ୱାବିମୌ ପୁରୁଷୌ ଲୋକେ, କ୍ଷରଶ୍ଚାକ୍ଷର ଏବ ଚ।
କ୍ଷରଃ(ସ୍) ସର୍ବାଣି ଭୂତାନି, କୂଟସ୍ଥୋଽକ୍ଷର ଉଚ୍ୟତେ।।୧୬।।

ସଂସାରରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ପୁରୁଷ ଅଛନ୍ତି - କ୍ଷର (ବିନାଶୀ) ଏବଂ ଅକ୍ଷର(ଅବିନାଶୀ) । ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଶରୀର କ୍ଷର ଏବଂ ଜୀବାତ୍ମା ଅକ୍ଷର ବୋଲାଏ।

ବିବେଚନ -

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଷୋହଳ, ସତର ଏବଂ ଅଠର ଶ୍ଳୋକରେ ତାଙ୍କର ଗୋପନୀୟ ରୂପର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱରୂପକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ଏଠାରେ ସେ ନାଶଶୀଳ ଏବଂ ଅବିନାଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ପ୍ରକୃତି-ପୁରୁଷ, ନିର୍ଜୀବ-ଜୀବ, କ୍ଷେତ୍ର-କ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞ, ଶରୀର-ଶରୀରୀ, ନାଶଶୀଳ-ଅବିନାଶୀ ଇତ୍ୟାଦି ଜୋଡା ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଛୁ ଯାହା ପରସ୍ପର ସହିତ ସମାନ।

ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଯୌବନ ଏବଂ ତା'ପରେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଶରୀର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ଯାହା ଆମେ ଆମର ପ୍ରତିଛବି ବା ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍‌ରୁ ଜାଣିପାରୁ, କିନ୍ତୁ ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ଅବିନାଶୀ ଆତ୍ମାର ରୂପ ସ୍ଥାୟୀ, ଚିରନ୍ତନ ଏବଂ ଅନନ୍ତ ଯୁଗ ଧରି ସମାନ ରହିଆସୁଛି। ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଶରୀର ନଶ୍ୱର। ଏହି ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିବା ଜୀବାତ୍ମା ଯାହା କେବେ ମରେ ନାହିଁ ତାହା ଅମର ଅଟେ।

ଆମେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିଛୁ ଯେ କେତେକ ସମୟରେ ଆମେ ଏତେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଶୋଇଥାଉ ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକୁ ସତର୍କ ହେବାକୁ ଏବଂ ଚେତନା ଜାଗ୍ରତ ହେବାକୁ ସମୟ ଲାଗେ। ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ, ଆମର ସ୍ଥୂଳ ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର ଉଭୟ ଶୋଇଥିଲେ, ତେବେ କିଏ ଜାଗ୍ରତ ଥିଲା ଏବଂ କିଏ ଜାଣିଥିଲା ଯେ "ମୁଁ ଗଭୀର ନିଦ୍ରାରେ ଅଛି।" ତାହାପାଇଁ କେବଳ ସେହି ଆମର ଜୀବାତ୍ମା ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ସାକ୍ଷୀ ରହେ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଆହୁରି କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଚେତନ ଏବଂ ଜଡ ବା ନିର୍ଜୀବର ଦୁଇଟି ଅବସ୍ଥା ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ଏବେ ସେ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି।

15.17

ଉତ୍ତମଃ(ଫ୍) ପୁରୁଷସ୍ତ୍ୱନ୍ୟଃ(ଫ୍), ପରମାତ୍ମେତ୍ୟୁଦାହୃତଃ।
ଯୋ ଲୋକତ୍ରୟମାବିଶ୍ୟ, ବିଭର୍ତ୍ୟବ୍ୟୟ ଈଶ୍ୱରଃ।।୧୭।।

ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ (ବିଲକ୍ଷଣ ପୁରୁଷ), ଯାହାକୁ ପରମାତ୍ମା କୁହାଯାଇଛି । ସେହି ଅବିନାଶୀ ଈଶ୍ୱର ତ୍ରିଲୋକରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭରଣପୋଷଣ କରନ୍ତି ।

ବିବେଚନ -

ଶ୍ରୀଭଗବାନ ଏଠାରେ ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି। ଆମେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଅଂଶ ବିଶେଷ, ଏ କଥା ସତ୍ୟ ଅଟେ କିନ୍ତୁ ପରମାତ୍ମା ଆମକୁ ନିର୍ମାଣ କରିପାରନ୍ତି, ଆମେ ତାଙ୍କୁ କରିପାରିବା ନାହିଁ। ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଅସୀମିତ ଶକ୍ତି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ସୀମିତ ଶକ୍ତି।

ଭଗବାନ କହୁଛନ୍ତି, ପ୍ରକୃତିମ୍ ସ୍ୱାମ ନିଷ୍ଠାୟ ସମ୍ଭବାମି ଯୁଗେ ଯୁଗେ

ଭଗବାନ ଯେବେ ବି ଧରିତ୍ରୀରେ ଅବତାର ନେଇ ଆସନ୍ତି, ସେ କେଉଁ ରୂପରେ କାହା ଘରେ କେଉଁ ମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମ ନେବେ ସେ ନିଜେହିଁ ନିଶ୍ଚୟ କରିଥାଆନ୍ତି। ଯେହେତୁ ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟନ୍ତି ତାଙ୍କର ସେ ଅଧିକାର ଅଛି।

ସେ ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ, ଆମେ କେବଳ ପୁରୁଷ, ତାଙ୍କର ଅଂଶ ମାତ୍ର, ଏହାହିଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ।

15.18

ଯସ୍ମାତ୍କ୍ଷରମତୀତୋଽହମ୍, ଅକ୍ଷରାଦପି ଚୋତ୍ତମଃ।
ଅତୋଽସ୍ମି ଲୋକେ ବେଦେ ଚ, ପ୍ରଥିତଃ(ଫ୍) ପୁରୁଷୋତ୍ତମଃ।।୧୮।।

ଯେହେତୁ ମୁଁ କ୍ଷରରୁ ଅତୀତ ଓ ଅକ୍ଷରରୁ ମଧ୍ଯ ଉତ୍ତମ , ତେଣୁ ଜଗତରେ ଓ ବେଦରେ ମୁଁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

ବିବେଚନ -

ଭଗବାନ୍ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଅଟେ, ସେ ସ୍ୱୟଂ ତାଙ୍କର ନାମକରଣ କରୁଛନ୍ତି। ପୁରୁଷର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଆତ୍ମା ଅଟେ। ମହିଳା ବା ପୁରୁଷ ର ଲିଙ୍ଗଭେଦ ନୁହେଁ।

ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୁରୁଷ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଜୀବାତ୍ମା ଅଟେ। ପୁରୁଷ ସେହି ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କର ଅଂଶ ବିଶେଷ ମାତ୍ର।

15.19

ଯୋ ମାମେବମସମ୍ମୂଢୋ, ଜାନାତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମମ୍।
ସ ସର୍ବବିଭଜତି ମାଂ(ମ୍), ସର୍ବଭାବେନ ଭାରତ।।୧୯।।

ହେ ଭରତବଂଶଜ ଅର୍ଜୁନ ! ଏପରି ଭାବରେ ଯେଉଁ ମୋହରହିତ ମନୁଷ୍ଯ ମୋତେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ବୋଲି ଜାଣେ , ସେହି ସର୍ବଜ୍ଞ ସର୍ବଭାବରେ ମୋତେ ଭଜନ କରେ ।

ବିବେଚନା -

ଭଗବାନ୍ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ଜଡ଼ ଓ ଚେତନ ଉଭୟ ମହାକାଶ , ମଠାକାଶ ଓ ଘଟାକାଶରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଟେ କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କୁ ଚଳାଇ ଥାଏ କିଏ ? ସୁର୍ଯ୍ୟକୁ ତେଜ ପ୍ରଦାନ କରେ କିଏ? ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟିର ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିର୍ମାଣ କିଏ କରେ?

ଆଉ ଯେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ ନ ରହିବେ ସେତେବେଳେ ପୃଥ୍ୱୀ ର ଲେଖା ଯୋଖା କିଏ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖେ?

ଭଗବାନ ହିଁ ସମସ୍ତିଙ୍କ ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି, ସମସ୍ତଂକ ଭରଣ ପୋଷଣ କରନ୍ତି ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାପ୍ତ କରିବା କାମ ବି ସେ ହିଁ କରନ୍ତି।

ସେ ଆହୁରି ମଧ କହିଛନ୍ତି ଯେ ପୁରୁଷ ପୁରୁଷୋତ୍ତମର ନିକଟତର ଅଟେ, ପ୍ରକୃତି ଠାରୁ ଦୂର ଅଟେ।

ଆମେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିପାରିବା ଯଦି ଆମେ ନିଜର ପାପ କାମନା ଓ ବାସନା ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖି ପରିବା। ଆମେ ନିଜର ପ୍ବୃରତିର କାରଣରୁ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁନି ପରନ୍ତୁ ଯିଏ ତତ୍ତ୍ୱର ସହ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଜାଣିଯାଏ, ସେ ଏହି ଦୁର୍ଲଭ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ।

ଏଥର ଭଗବାନ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟକୁ ସମାପ୍ତ କରି ଏହାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉପମା ଦେଉଛନ୍ତି।

15.20

ଇତି ଗୁହ୍ୟତମଂ(ମ୍) ଶାସ୍ତ୍ରଂ(ମ୍), ଇଦମୁକ୍ତଂ(ମ୍) ମୟାନଘ।
ଏତଦ୍ବୁଦ୍ଧ୍ୱା ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ସ୍ୟାତ୍, କୃତକୃତ୍ୟଶ୍ଚ ଭାରତ।।୨୦।।

ହେ ନିଷ୍ପାପ ଅର୍ଜୁନ ! ଏହିରୂପେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏହି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋପନୀୟ ଶାସ୍ତ୍ର କହିଲି । ହେ ଭରତବଂଶଜ ଅର୍ଜୁନ ! ଏହା ଜାଣିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନବାନ୍ (ଜ୍ଞାତଜ୍ଞାତବ୍ୟ) ତଥା କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ।

ବିବେଚନା -

ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଦୁଇଟି ଗୁଣ ଭଗବାନଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିୟ ଅଟେ। ଅନଘ ଓ ଅନୁସୂୟ।

- **ଅନଘ ଅର୍ଥାତ୍ ଯିଏ କେବେ ପାପ କରି ନ ଥାଏ।**
- **ଅନୁସୂୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯିଏ କେବେ କାହାର ନିନ୍ଦା କରେନାହିଁ।**

ଭଗବାନ ଏପରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋପନୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ବୁଝାଉଛନ୍ତି।

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ତେଣୁ ଭଗବାନ୍ ଏହାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉପମା ଦେଉଛନ୍ତି। ଏହି ଜ୍ଞାନକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖାରବିନ୍ଦରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ମନୁଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନବାନ ଓ କୃତାର୍ଥ ହୋଇଯାଆନ୍ତି।

ଭଗବାନ ବେଦବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ପୁଷ୍ପିକା ପାଠ କରି ହରିନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କରି ବିବେଚନ ସତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ଓ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ସତ୍ର ଆରମ୍ଭ ହେଲା।

॥ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ସତ୍ର ॥

ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା - ଦସା ଚାବଡା ଦିଦି

ପ୍ରଶ୍ନ - ଭଗବଦ୍ ଗୀତା ଓ ଗୀତା ରେ ଫରକ କଣ?

ଉତ୍ତର - କିଛିନାହିଁ। ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତା ହେଲା ପୁରା ନାମ। ଭଗବତ ଗୀତା ବା ଗୀତା ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନାମ।

ଶ୍ରୀମଦ ଭାଗବତ ଗୀତା ମହାଭାରତର ଭୀଷ୍ମପର୍ବର ଏକ ଅଂଶ ବିଶେଷ ମାତ୍ର। ଏହି ପର୍ବ ମହାଭାରତର ଅଠର ପର୍ବରୁ ଏକ ପର୍ବ ଅଟେ ଓ ଶ୍ରୀମଭଗବଦ୍ଗୀତା ଏହି ପର୍ବର ପଚିଶ ଅଧ୍ୟାୟରୁ ବୟାଳିଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଯାଏଁ ବିସ୍ତୃତ ଅଟେ।

ପ୍ରଶ୍ନ କର୍ତ୍ତା - ଜୟ ରାଜୁ ଭାଇ

ପ୍ରଶ୍ନ - ପ୍ରତିଦିନ ର ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ ରୁ କିପରି ମୁକ୍ତି ମିଳିବ?

ଉତ୍ତର - ଭଗବାନ ଯା ପାଇଁ ଚାରୋଟି ମାର୍ଗ କହିଛନ୍ତି।

ଜ୍ଞାନ, ଭକ୍ତି, କର୍ମ ଓ ଧ୍ୟାନ ଯୋଗ। ଓ ଏହାଛଡ଼ା ଆହୁରି ଅନେକ ମାର୍ଗ ଅଛି। ଆମକୁ କେବଳ ତାଙ୍କର ଶରଣାଗତ ହେବାର ଅଛି। କର୍ମାଯୋଗ ରେ କର୍ତାଭାବର ଓ କର୍ମଫଳର ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ। ଭଗବାନଙ୍କ କାମ ମୋ ଦ୍ୱାରା ସେ କରାଉଛନ୍ତି, ମୁଁ କିଛି କରୁନି, ଏହି ଭାବ ରହିବାକୁ ହେବ। ଜ୍ଞାନ ଯୋଗରେ, 'ବାସୁଦେବ ସର୍ବମିତି' ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନ୍ ସବୁଥିରେ ନିହିତ, ତେଣୁ ସମସ୍ତଂକ ପ୍ରତି ସମ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହେବ। ଭକ୍ତିଭାବରେ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କର। ସେ ମୋତେ ଯେମିତି କରାଉଛନ୍ତି, ମୁଁ ସେମିତି କରୁଛିର ଭାବ ରଖି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ।

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ କହିଲେ ଅହଂ ତ୍ୱା ସର୍ବ ପାପେଭ୍ୟୋ ମୋକ୍ଷୟିଷ୍ୟାମି ମା ଶୁଚ:।

ତୁମେ ନିଜ କର୍ମ କର ମୁଁ ତୁମର ସଂରକ୍ଷଣ କରିବି। ସବୁ କର୍ମକୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଦିଅ।

ପ୍ରଶ୍ନ କର୍ତ୍ତା - ସାହୁ ଭାଇ

ପ୍ରଶ୍ନ - ଅଙ୍ଗ ଦାନ କରିବା ଉଚିତ କି?

ଉତ୍ତର - ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଙ୍ଗ ଦାନ ବର୍ଜିତ ଅଟେ। କାରଣ ସେତେବେଳେ ଏମିତି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥିଲା କି ଗୋଟିଏ ମଣିଷର ଅଙ୍ଗ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ରୋପଣ କରି ତାହାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରୁଥିଲା। ଯେହେତୁ ଏହା ଅନ୍ୟର ଜୀବନ ଦାନ ଭଳି ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ, ଏହା କରଣୀୟ। ଅନ୍ୟକୁ ନେତ୍ରଦାନ ଭଳି ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦୋଷ ନାହିଁ ବରଂ ପୁର୍ଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ। ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର ଦାନ ନିଷେଧ ଅଟେ।

ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା - ରାନୀ ଦିଦି

ପ୍ରଶ୍ନ - ପୂଜାରେ ମନ ଲାଗୁନାହିଁ କାହିଁକି?

ଉତ୍ତର - ଏହା ଅନେକ ସାଧକଙ୍କ ସମସ୍ୟା। ଦିନରେ ୨୪ ଘଣ୍ଟାରୁ ୮ ଘଣ୍ଟା ଖାଇବା ଶୋଇବାରେ କଟିଲାପରେ ବାକି ୧୬ ଘଣ୍ଟା ଆମେ ନିଜ ନିଜ କାମ କରୁ। ସେଇ ବୃତ୍ତି ଆମର ୮/୧୦ ଘଣ୍ଟା ରହି ବାକି ସମୟ ପୂଜା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ରହିବା କଥା। କିନ୍ତୁ ସେ ସମୟରେ ମଧ ଆମର ବିଷୟ ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ନିବୃତ୍ତି ନମିଳିବାରୁ ଆମେ ପୂଜାରେ ମନ ଲଗାଇ ପାରୁନେ। ନିଜର ବୃତ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା କଥା। ସତ୍ୱ, ରଜ ବା ତମସ? କୋଉ ଗୁଣ ଆମର ଦିନଚର୍ଯ୍ୟା ରେ ପ୍ରଧାନ ରହୁଛି। ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂଜାରେ କେବଳ ସାତ୍ୱିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରଧାନ ମନ ହିଁ ଲାଗିବ।

ଯେମିତି ବିଧି ରେ ରାମ ରଖିବେ ସେମିତି ବିଧିରେ ରୁହନ୍ତୁ।

ରାଧେ ରାମ ରାଧେ ରାମ କୁହନ୍ତୁ।

ସବୁ ଆମ ଇଛାରେ ହୁଏନି, ଏଥିରେ ବି ପ୍ରଭୁ ଇଛା ନିହିତ ଥାଏ। ମନ ବ୍ୟଥିତ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, ସବୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଇଛା।

ପ୍ରଶ୍ନ କର୍ତ୍ତା - ପ୍ରଜ୍ଞା ଦିଦି

ପ୍ରଶ୍ନ - ପଞ୍ଚଦଶୋଧ୍ୟାୟର ପଠନ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ କରିବା କଥା କି?

ଉତ୍ତର - ଯଦି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟାୟ ପଠନ କରିବାପାଇଁ ସମୟହେବ, ତେବେ ପରମ୍ପରା ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚଦଶୋଧ୍ୟାୟର କରାଯାଏ, ଅବସର ଯାହାବି ହେଉ।

॥ ଓଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ପଣମସ୍ତୁ ॥

ଓଁ ତତ୍ସଦିତି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତାସୁ ଉପନିଷତ୍ସୁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାୟାଂ(ୟାଁ) ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରେ

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାର୍ଜୁନସଂବାଦେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଯୋଗୋ ନାମ ପଞ୍ଚଦଶୋଽଧ୍ୟାୟଃ॥

ଏହି ପ୍ରକାର ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ -- ଏହି ଭଗବତ୍ ନାମର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା ଓ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରମୟ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ଗୀତା ଉପନିଷଦରୂପେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏବଂ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସମ୍ବାଦରେ 'ପୁରୁଷୋତ୍ତମଯୋଗନାମକ' ପଞ୍ଚଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ।

ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛୁ ଯେ ଆପଣଙ୍କୁ ବିବେଚନର ରଚନା ପଢି ଭଲ ଲାଗିଥିବ । ଦୟାକରି ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଲିଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମକୁ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅବଗତ କରାନ୍ତୁ ।

https://vivechan.learngeeta.com/feedback/

ବିବେଚନ-ସାର ଆପଣ ପାଠ କଲେ, ଧନ୍ୟବାଦ !
ଆମେ ସମସ୍ତ ଗୀତା ସେବୀ , ଅନନ୍ୟ ମନରେ ପ୍ରୟାସ କରୁଛୁ ଯେ ବିବେଚନର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ କଳେବରରେ ପହଞ୍ଚୁ । ଏହାପରେ ମଧ୍ୟ କଥନୀ କିମ୍ବା ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି ପାଇଁ ଆମେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥୀ ।

ଜୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ!
ସଂକଳନ- ଗୀତା ପରିବାର - ରଚନାତ୍ମକ ଲେଖନ ବିଭାଗ

ପ୍ରତି ଘରେ ଗୀତା, ପ୍ରତି କରେ ଗୀତା
Let’s come together with the motto of Geeta Pariwar, and gift our Geeta Classes to all our Family, friends & acquaintances

https://gift.learngeeta.com/

ଗୀତା ପରିବାର ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଶୁଭାରମ୍ଭ କରିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତ ପୂର୍ବତନ ବିବେଚନର ୟୁଟ୍ୟୁବ ଭିଡିଓ ଏବଂ ପିଡିଏଫ୍ ଗୁଡିକୁ ବି ଦେଖି ଏବଂ ପଢି ପାରିବେ ।ଦୟାକରି ନିମ୍ନରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଲିଙ୍କର ଉପଯୋଗ କରନ୍ତୁ ।

https://vivechan.learngeeta.com/

।। ଗୀତା ପଢନ୍ତୁ, ପଢାନ୍ତୁ, ଜୀବନରେ ଆପଣାନ୍ତୁ ।।
।। ଓଁ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣାର୍ପଣମସ୍ତୁ ।।